

Utdanning: Verdiskaping bygd på kunnskap

1: Innledning

Strategisk notat Utdanning er en operasjonalisering av utdanningsdelen «Verdiskaping bygd på kunnskap» i Regionplan 2020. Det er tenkt å være et overordnet notat som skal peke på prioriterte temaområder, mål og delvis tiltak for å oppfylle intensjonene og målene i regionplanen. Revidert utgave av Strategisk notat(2016) skal følge opp konklusjonene i Midtveirapporten(2015), men har ikke som formål å konkretisere veldig detaljerte mål og tiltak på kommunenivå. Dette skal regionene og kommunene selv ta ansvaret for hver for seg.

Strategisk notat er delt opp følgende kapitler:

- 1: Scenario 2012(hentet fra regionplanen)
- 2: Strategiske tilnærminger
- 3: Muligheter og utfordringer på Agder
- 4: Status i grunnopplæringen
- 5: Anbefalinger

I kapittel 3 og 4 tas det utgangspunkt i emneinndelingen fra regionplan 2020; Læringsutbytte, Gjennomføring og Læringsmiljø, samtidig som det i revidert utgave er lagt til et tilleggsemne; Ledelse og kompetanseutvikling.

I kapittel 5 endres inndelingen til 3 tverrfaglige tema. Disse har hver for seg noen anbefalte fokusområder, mål og tiltak som en ved felles fokus på og arbeid med forventer vil ha positiv effekt på et eller flere av de prioriterte emnene satt opp i kapittel 3 og 4.

I tillegg til dette er det tenkt at en del av et felles arbeid med fokusområdene i Strategisk notat er videreutvikling av en utstrakt delingskultur i regionen. Dette vil skjerpe kvaliteten hos de som deler og øke innsikten og kunnskapen hos de som får ta del i det andre jobber med.

2. Scenario 2020

I 2020 har det regionale kunnskapsløftet gitt betydelige resultater. Gjennom målrettet arbeid på tvers av kommunegrensene og forvaltningsnivåer har Agder lyktes med å heve kvaliteten på alle utdanningsnivåer – fra barnehager til universitetet. Alle som trenger barnehageplass får det, grunnskoleresultatene er over landsgjennomsnittet, frafallet i videregående skole er vesentlig redusert og universitetet gjør seg bemerket både nasjonalt og internasjonalt. Satsingen på økt kompetanse og samarbeid har bidratt til framvekst av en rekke nye gründerbedrifter og et næringsliv som hevder seg i tøff internasjonal konkurranse.

3. Strategiske tilnærminger

De strategiske virkemidlene for å forbedre opplæringen er skissert gjennom arbeid langs tre utviklingslinjer:

- ❖ **Kvalitetsutvikling:** En satsing på kontinuerlig forbedring av ordinær opplæring der en har fokus på pedagogisk ledelse.

- ❖ **Kompetanseutvikling:** Praksis i skoler og barnehager må være kunnskapsbasert og det må legges til rette for en helhetlig varig grunn-, etter- og videreutdanning for å oppnå målene.
- ❖ **Organisasjonsutvikling:** Organisatoriske endringer vi bør gjøre i våre tilbud og tjenester for å nå målene. Skolene og barnehagene skal være lærende organisasjoner som har vilje og evne til utvikling

4. Status i opplæringen

Selv om det er mange positive sider ved opplæringen, er det som presentert i Midtveisrapport solid dokumentasjon for at kvaliteten på viktige områder kan bli bedre. For mange elever mangler gode nok grunnleggende ferdigheter og kunnskaper når de går ut av grunnskolen, og tilsvarende er det for mange som ikke fullfører og består videregående opplæring.

Pedagogen er den aller viktigste enkeltfaktor for barn og unges utvikling. Denne må ha både faglig og pedagogisk kompetanse. Kompetanseutvikling for den enkelte ansatte i barnehage og skole vil ha betydning for den enkelte sin opplæring og undervisning. En utfordring fremover er at Agderfylkene i samarbeid med universitetet legger vekt på at grunn-, etter- og videreutdanning har høy kvalitet og utvikler og bevarer høy kompetanse hos de ansatte som profesjonsutøvere

De to fagskolene på Agder, Fagskolen i Kristiansand og Sørlandets fagskole i Grimstad, samarbeider om tilbudsportefølje og markedsføring. Samarbeidet må videreutvikles slik at landsdelen kan tilby fagskoleutdanning av høy kvalitet som er etterspurt og anerkjent i næringslivet og offentlig virksomhet.

Læringsutbytte

De nasjonale testene på 5. og 8. trinn avdekker at elevene i begge fylkene skårer omtrent på landsnittet i regning, men ligger samlet under landsnittet i lesing og engelsk. I samme periode har Norge vist en gledelig fremgang på internasjonale undersøkelser. I grunnskolen viser nasjonal eksamensstatistikk at begge fylkene samlet ligger litt under landsnittet.

I videregående opplæring viser nasjonal eksamensstatistikk i fellesfag at begge fylkene samlet ligger på landsnittet. På videregående er det langt færre internasjonale undersøkelser av læringsutbytte, men det finnes indikatorer som viser at det har vært en negativ utvikling av matematikkunnskaper.

Satsing i Agder på realfag, økt samarbeid mellom grunnskole og videregående skole og Agderprosjektet viser imidlertid at arbeidet med å forbedre dette tas på alvor.

Gjennomføring:

Gjennomføring videregående skole 2011 - 2015						
	AA	Mål AA	VA	Mål VA	Nasjonalt	Mål nasj.
Fullført og bestått vgs 2006-11	68		71		69	
Fullført og bestått vgs 2009-14 på normert tid	57,7		59,6		56,2	
Fullført og bestått vgs 2009-14 etter 5 år	71,6		74,1		70,8	
Fullført og bestått vgs 2010-15 på normert tid	58,3		59,7		58,9	
Fullført og bestått vgs 2010-15 etter 5 år	72,1	75	74,5	77	72,5	75

Det er fortsatt avgjørende å øke gjennomføringen i videregående opplæring og høyere utdanning, i tillegg til å sørge for at flere voksne tar videregående opplæring. Begge fylkene har de siste årene samlet hatt fremgang, i tillegg til at UiA er det universitetet i landet med flest studenter som fullfører på normert tid, men fremdeles er det rom for forbedringer.

Elevenes resultater fra grunnskolen er en av de faktorene som har størst betydning for elevers gjennomføring og resultater i videregående opplæring. I tillegg har det de siste par årene blitt økt bevissthet knyttet til psykisk helse og betydning av godt tverrfaglig arbeid for å øke gjennomføringen. Det er økt fokus på at alle fra barnehage til grunnskole, videregående opplæring og universitet har et felles ansvar for økt gjennomføring, og dette gir muligheter for felles innsats. Dette arbeidet er påbegynt, men det er behov for en helhetlig strategi og mer systematisk arbeid mellom kommuner og fylkeskommuner.

Agderfylkene skiller seg positivt ut ved at de er flinke til å tilby læreplasser. Spesielt innen privat sektor har det vært god tilgang på ordinære læreplasser. Utfordringen fremover er å skaffe flere læreplasser i offentlig sektor og flere læreplasser/opplæringsplasser for ungdom som trenger tilrettelagt opplæring.

Læringsmiljø

Det er et mål at barn og elever opplever en hverdag med kompetente ansatte som både fremmer motivasjon, mestring og faglig utvikling. Et godt læringsmiljø er viktig både for gjennomføring, læringsresultater og sosial kompetanse. OECD-rapport 2016 «Skills for social progress», NOU «Fremtidens skole» og Stortingsmelding nr.28 peker alle på hvor viktig sosial kompetanse og sosiale ferdigheter er for framtidens barnehage, skole og arbeidsliv.

Elevundersøkelsen i 2010 viste at elevene på Agder trivdes godt og motivasjonen var stigende. Imidlertid oppga en fjerdedel at de ikke fikk nok utfordringer i skolehverdagen og ca 40 pst at opplæringen kun var tilpasset deres nivå i noen eller få fag. I 2015 viser også tallene at det er for stort sprik i resultatene i elevundersøkelsen mellom fylkene. Det er et mål å minske denne variasjonen samtidig som resultatene totalt sett gradvis bedres. Det er også viktig å holde sterk fokus på antimobbearbeidet

Satsingen på et bedre læringsmiljø vil gi et bedre opplæringstilbud som favner flere. I dag er situasjonen at mange barn og elever ikke har god nok tilpasset opplæring. Dette fører i neste omgang til for mye spesialundervisning og kan føre til unødig stigmatisering.

Ledelse og kompetanseutvikling

Flere skole- og barnehageledere på Agder har de siste årene gjennomført rektorskolen, styrerstudiet, masterstudiet og andre studier i ledelse. Det har ført til mer utviklingsorienterte ledere med økende fokus på pedagogisk ledelse. Utfordringen fremover er tid til- og fokus på ledelse som støtter lærerne i deres arbeid, samtidig som flere lærere i skole og barnehage gjennom grunn- og videreutdanning tilegner seg mer lederkompetanse .

Kommunene/fylkeskommunene i regionen har økt fokus på grunnopplæringen og flere kan vise til bedre resultater. Samtidig er barnehage- og skoleeierkompetansen i regionen varierende, og det er fremdeles behov for å utvikle administrativ og politisk barnehage- og skoleeiers evne til å følge opp og støtte ledere og andre ansatte på en tilfredsstillende måte.

Det er påbegynt et kompetansehevingsprogram for administrativ skoleeier i Aust-Agder. Dette bør igangsettes også i Vest-Agder, og videreutvikling av programmet må samkjøres for fylkene. KS sitt skole- og barnehageeierprogram «Den gode skole- og barnehageeier» bør gjennomføres for politisk skoleeier.

5. Muligheter og utfordringer på Agder

Utfordringsbildet knyttet til levekår på Agder og regionens lave utdanningsnivå gir grunn til bekymring. Regionplan 2020 gir store muligheter for samhandling, men det er viktig å få kommuner, fylkeskommuner og andre sentrale aktører til å jobbe langsiktig og kunnskapsbasert mot felles mål.

Det er behov for på enhetsnivå, kommunenivå, fylkeskommunenivå og universitetsnivå å sette noen klare mål for kvaliteten i opplæringen på Agder. Målene må være gjennomgående for alle nivåer i utdanningssektoren og skal ha betydning for opplæringen ved den enkelte barnehage, skole og for det enkelte barn, elev og student. For hvert mål bør det presenteres et felles sett med indikatorer som skal gi grunnlag for å vurdere hvor langt enhetene og kommunene har kommet i å nå målene. Målsettingene skal gi klare signaler om hvilke aspekter ved opplæringen som bør prioriteres. Her er arbeidet helt fra barnehage til universitet viktig.

I flere år framover vil det være en ekstraordinær situasjon mht mottak av flyktninger og asylsøkere i kommunene. Dette får betydning for hele utdannings- og opplæringsløpet og spesielt for samordninga mellom de ulike tjenestene som er involvert.

Læringsutbytte

Alle elever og lærlinger som går ut av grunnopplæringen, skal ha holdninger, kunnskaper og ferdigheter som gjør dem i stand til å mestre livet, videre utdanning, arbeidsliv og framtidens utfordringer.

Gjennomføring

Alle elever, lærlinger og lærekandidater som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet.

Læringsmiljø

Alle barn, elever, lærlinger og lærekandidater skal inkluderes, trives, oppleve mestring og få utfordringer. Alle barnehager, skoler og eiere setter konkrete målsettinger innenfor de målområdene som er satt opp. Årlige målinger, analyse og vurdering av måloppnåelse presenteres i eiers årlige tilstandsrapport.

Ledelse og kompetanse

Det skal være økt fokus på relasjonsledelse, læringsledelse og implementeringskompetanse. Alle organisasjoner er avhengig av god og tydelig ledelse - ledere som har evnen til å bygge en inkluderende kultur for læring og å utvikle barnehager og skoler til steder hvor barn og unge kan utvikle seg sosialt, emosjonelt og faglig som grunnlag for et godt liv.

Tydelig ledelse og strategisk kompetanseheving både på barnehage- og skoleeiernivå og på virksomhetsnivå er viktig for at regionen skal kunne nå sine målsetninger innenfor opplæringssektoren.

Dette kan bl.a. skje gjennom bruk av nasjonale og regionale/lokale etter- og videreutdanningsprogrammer (for eksempel *Kompetanse for kvalitet*) og ved at barnehage- og skoleledere gjennomfører lederutdanning. UiA er en av flere viktige samarbeidspartnere her.

Samhandlingen på tvers av kommuner og mellom kommuner og fylkeskommunene må styrkes og videreutvikles

6. Anbefalinger

Satsingen som anbefales bygger på profesjonalitet og en omforent forståelse av oppdraget fra barnehage- til universitetsnivå.

A: Fokus på tidlig innsats og tettere oppfølging i hele opplæringsløpet

☐☐ *En tett og god oppfølging av den enkelte barn/ungdom/student. Avviker noen barn/elever fra en forventet progresjon aktiveres et tverrfaglig støtteapparat som har som oppgave å hjelpe barnet/eleven.*

☐☐ *Etablere et varig system for god samhandling i alle overganger fra barnehage til videregående opplæring og samhandling med andre aktører slik at elevers særskilte behov fanges tidlig opp og gis tett oppfølging.*

☐☐ *Oppfylle målene i «Samfunnskontrakt for flere læreplasser» slik at flere fullfører opplæringen og man sikrer at arbeidslivets behov dekkes.*

B: Økt vekt på fremragende undervisning og ledelse.

☐☐ *Bedre tilpasset opplæring for alle som reduserer behovet for spesialundervisning og segregerende tiltak*

☐☐ *Analyse og refleksjon over praksis som basis for utvikling av god læring*

☐☐ *Utvikling av høyere kvalitet i ledelse på alle nivå*

☐☐ *Utvikle og ta i bruk forskningsbasert kunnskap som grunnlag for utvikling av lærende organisasjoner og god læring og utvikling hos det enkelte barn og ungdom i barnehage og skole.*

Dette gjelder ikke minst også for undervisning av migranter (flyktninger og asylsøkere). Deres utfordringer i forhold til det norske språket gjør at de i enda større grad vil dra nytte av tidlig «skreddersøm» og helhetlig samarbeid mellom skole, helse og arbeidsliv

C: Etablere regionalt samarbeid om utdanningsforskning og kompetanseutvikling

☐☐ *Fokus på barnehage- og skoleforskning og samarbeid med UiA/UH-sektoren med utgangspunkt i regionens utfordringer og muligheter*

☐☐ *Utvikle, fornye og implementere et system for etter- og videreutdanning» som tar utgangspunkt i regionens behov*

☐☐ *Videreutvikle og utvide ordningen med veilederkorps i alle regioner som kan veilede kommuner og skoler i utvikling av god praksis.*

☐☐ *Utvikle og implementere en modell for barnehagemyndighet- og barnehage- og skoleeierutdanning i samarbeid med KS og UiA/UH-sektoren*

☐☐ *Etablere et sterkt og anerkjent fagskoletilbud i landsdelen, for eksempel ved å slå sammen de to fagskolene i Kristiansand og Grimstad, og utvikle studietilbudene både i bredde og dybde.*

☐☐ *Det er et mål at UiA, i samarbeid med regionene, tar et større ansvar for distriktsvennlige profesjonsstudier i tråd med regionens behov*